

سنجش نابرابری وضعیت توسعه یافتگی با استفاده از تکنیک تاپسیس (مطالعه موردی: دهستان های منطقه اورامانات)

برهان ویسی ناب^۱، خالد علیپور^۲

^۱ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تبریز borhan.vasi@yahoo.com

^۲ باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد سردشت (ارومیه)، دانشگاه آزاد اسلامی، سردشت (ارومیه)، ایران. khaled.alipour@gmail.com

چکیده

در فرآیند برنامه ریزی توسعه روستایی، شناخت و تبیین سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی و آگاهی از نقاط قوت و ضعف آنها اهمیت زیادی دارد. بنابراین پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی - تحلیل در پی آن است تا به بررسی و ارزیابی وضعیت توسعه یافتگی دهستان های منطقه اورامانات که شامل ۲۱ دهستان است، بپردازد. در ابتدا متغیرهای مربوط به توسعه که شامل ۳۰ گویه بوده اند مشخص شده، این گویه های طوری انتخاب شده اند که بر تمام ابعاد توسعه تاکید داشته اند. سپس با استفاده از روش AHP متغیرها وزن دهی شده اند و در نهایت جهت رتبه بندی و مشخص کردن وضعیت توسعه یافتگی دهستان ها از تکنیک تاپسیس استفاده شده است. نتایج بیانگر آن است که از ۲۱ دهستان تنها ۲ دهستان سیروان و ازگله با مقادیر تاپسیس ۰.۸۱ و ۰.۸۲۱، در سطح توسعه یافتگی بالا و برخوردار قرار دارند، ۵ دهستان نسبتا برخوردار، ۸ دهستان در حال توسعه، ۴ دهستان نسبتا محروم و در نهایت دو دهستان شیوه سر و منصور آقایی با مقادیر تاپسیس ۰.۱۴۸ و ۰.۱۱۳ در رتبه های ۲۰ و ۲۱ قرار می گیرند و محروم از توسعه هستند.

واژه های کلیدی: توسعه یافتگی، توسعه روستایی، دهستان های منطقه ای اورامانات، تکنیک تاپسیس.

مقدمه

توسعه نظام روستایی به عنوان زیر مجموعه ای از توسعه نظام ملی، صرفاً به معنای توسعه کشاورزی یا موردی از رفاه اجتماعی نیست، بلکه باید بهبود تمامی جنبه های زندگی روستاییان را در بر گیرد [1]. از این رو، هدف برنامه ریزی توسعه روستایی در درجه اول کاهش نابرابریه ای بخشی و ایجاد یک تعادل فضایی بین مناطق روستایی و همچنین برقراری تناسب بین برنامه های معطوف به افزایش تولید و درآمد روستاییان و برنامه های خدمات محور در زمینه آموزش، بهداشت، امکانات زیر بنایی، تشکیل سرمایه انسانی و فیزیکی است. تنها در صورت تحقق این اهداف است که شرایط مهاجرت نکردن جمعیت فعال و توسعه و رونق اقتصادی اجتماعی در مناطق روستایی فراهم خواهد شد [2].

باید توجه کرد که توسعه همان رشد اقتصادی نیست، زیرا توسعه چرانی چندبعدی است که تجدید سازمان و سمت گیری متفاوت کل

نظام اقتصادی - اجتماعی را با خود به همراه دارد. به بیانی ساده می توان گفت با توجه به اینکه هدف اصلی توسعه حذف نابرابری - هاست، بهترین مفهوم توسعه عبارت است از رشد همراه با عدالت اجتماعی [3].

به طور کلی در اکثر کشورهای در حال توسعه یک یا دو شهر یا روستا - و در نهایت چند شهر یا روستا - وضعیت مناسب خدمات عمومی و بالطبع شکوفایی اقتصادی، اجتماعی دارند و نقش عمده ای را در ایجاد درآمد و تولید ملی ایفا می کنند. این امر به بهای عقب نگه داشتن روستاهای دیگر و افزایش شکاف و نابرابری بین مناطق و دهستان ها است [4]. می توان به جرئت اظهار کرد که چنین وضعیتی بر اکثر قریب به اتفاق استان ها و مناطق مختلف ایران حاکم است، و منطقه اورامانات نیز از این قاعده مستثنی نیست. با توجه به ساختار تصمیم در تحقیق حاضر، یا به عبارت دیگر هدف اصلی این پژوهش مبنی بر وجود معیارهای چندگانه در ارزیابی گزینه های راهکار (دهستان ها)، به نظرمی رسد و از بین آنها تکنیک تاپسیس می تواند به بهترین شکل هدف این پژوهش را که رتبه بندی و سنجش درجه توسعه یافتگی دهستان های منطقه اورامانات شامل ۴ شهرستان جوانرود، پاوه، روانسر و ثلاث باباجانی در قالب ۲۱ دهستان انجام دهد. این تکنیک با دارا بودن منطقی ریاضی در رتبه بندی می تواند با استفاده از داده های موجود، هدف یاد شده را تحقق بخشد.

بنابراین با توجه به مطالب بیان شده گام نخست در زمینه کاهش نابرابری های منطقه ای باید با مطالعه وضع موجود و بیان شفاف و علمی میزان و نوع نابرابری های منطقه ای برداشته شود. در این راستا، در کشور ما، مطالعاتی ارزنده پیرامون موضوع های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... در سطوح مختلف صورت گرفته که در بسیاری از آن ها از مدل های و فنون کمی بهره گیری شده است، در زیر به مهمترین این پژوهش ها اشاره شده است:

- حسینی (۱۳۷۰) با استفاده از روش طبقه بندی تاکسونومی، پس از مشخص کردن همگنی ها، درجه توسعه یافتگی مناطق روستایی استان ها را تعیین و مقایسه کرد. نتایج تحقیق نشان می دهد که مناطق روستایی، استان کردستان براساس شاخص های فرهنگی اجتماعی رتبه ۲۳، شاخص های اقتصادی رتبه ۱۸ شاخص های جمعیتی و زیربنایی رتبه ۱۹ و شاخص های بهداشتی رتبه ۱۶ را در بین ۲۴ استان کشور کسب کرده است [5]. تقوایی (۱۳۸۵) در مقاله ای تحت عنوان (تحلیل و طبقه بندی مناطق روستایی استان -